

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem), severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský.

Svou rozlohou 7 649 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na osmé místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení.

Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava (část). Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá téměř 49,3 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy činí 66,9%). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 40,4 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). V celkovém objemu těžby dřeva jehličnatých stromů zaujímá Plzeňský kraj v porovnání s ostatními kraji sedmé nejvyšší místo.

Životní prostředí Plzeňského kraje v rámci ČR můžeme hodnotit příznivě. Hodnoty měrných emisí podle REZZO1-4 v Plzeňském kraji dosahují nižších hodnot než v ČR. V roce 2017 představovaly měrné emise oxidu siřičitého 0,55 t/km², což je 41,1 % úrovně měrných emisí v ČR, měrné emise oxidů dusíku 0,88 t/km² (tj. 44,1 % úrovně ČR), oxidu uhelnatého 5,51 t/km² (tj. 60,9 % úrovně ČR) a tuhých emisí 0,50 t/km² (tj. 71,7 % úrovně ČR).

K nejméně zatíženým oblastem náleží horské partie Šumavy, Českého lesa, západní Brdy a oblast v okolí Manětína a Nečtin. Ochranu přírody na Šumavě zabezpečuje NP a CHKO Šumava. Na území Plzeňského kraje se vyskytuje 5 chráněných krajinných oblastí (Šumava, Český les, Slavkovský les, Brdy a Křivoklátsko) a 193 maloplošných chráněných území.

Výjimku tvoří Plzeň a její okolí, kde je životní prostředí extrémně narušeno. Měrné emise zjištěné v okrese Plzeň-město mnohonásobně převyšují hodnoty měrných emisí v ČR. Plzeň se svým okolím je zatížena vysokou koncentrací průmyslových aktivit a silniční dopravou. Přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi (oxidy dusíku a uhlovodíky) a hlukem kvalitu životního prostředí. Devastace krajiny po těžbě je nejrozsáhlejší v oblastech Nýřany-Tlučná-Vejprnice, Břasy-Radnice, na Stříbrsku a Ejpvovicku.

Silniční síť v Plzeňském kraji je tvořena 5 120,4 km silnic a dálnic, z toho 415,0 km pokrývají silnice I. třídy, 1 493,0 km silnice II. třídy a 3 103,2 km silnice III. třídy. Dálnice se v Plzeňském kraji rozkládají v délce 109,2 km, z toho nejvíce v okrese Tachov (44,7 km), dále pak v okresech Rokycany (25,9 km) a Plzeň-sever (18,9 km). Provozní délka železničních tratí činila k 31. 12. 2018 v Plzeňském kraji 705,4 km.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. Město Plzeň se svými 172 441 obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Plzeňský kraj má 57 měst, ve kterých žije 391 500 obyvatel, tj. 67,0 % z celkového počtu obyvatel kraje.

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Hlavní sídla kraje leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose, která spojuje Plzeň s Prahou a směřuje koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převažující obytnou a zemědělskou funkcí, s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispívá vznik malých podniků, obnova řemesel a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány, sdružují se obce do mikroregionů.

V období let 1990 až 2018 dosáhla intenzita bytové výstavby nejvyšší hodnoty v roce 2008, kdy na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 4,70 dokončených bytů. V roce 2018 dosáhla intenzita bytové výstavby hodnoty 4,16.

Plzeňský kraj je s počtem obyvatel 584 672 osob (k 31. 12. 2018) sedmým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,5 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a dalších 23,2 % obyvatel je soustředěno do 16 měst s více než 5 tisíci obyvateli. V menších městech do 4 999 obyvatel žije zhruba 14,3 % obyvatel Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhřidčeji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 76,4 obyvatel na km² (hustota v ČR činí 135,0 obyvatel na km²). Nejnižší hustoty v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (38,9 obyvatel na km²) a Klatovy (44,4 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v roce 2018 výše 42,7 let, v okrese Klatovy dokonce 43,7 let, naopak nejnižší byl v okrese Tachov (41,7 let). Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0–14 let). V roce 2018 zde tento index dosáhl výše 129,7, což je šestá nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR činil 123,2). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Klatovy (145,7), Plzeň-město (135,1) a Rokycany (131,8), naopak nejnižší byl v okrese Tachov (113,1).

Počet obyvatel ČR se v roce 2018 v porovnání s rokem 2017 zvýšil o 39 745 obyvatel. Počet živě narozených dětí se v ČR meziročně snížil o 369, tj. pokles o 0,3 %. V roce 2018 se podílel na růstu obyvatel v ČR migrační přírůstek (38 629 osob) a přirozený přírůstek, který činil 1 116 osob.

Počet obyvatel v Plzeňském kraji se v roce 2018 v porovnání s rokem 2017 zvýšil o 3 856 obyvatel. Počet živě narozených se meziročně zvýšil jen o 16 osob, tj. nárůst o 0,3 %. Přirozený úbytek dosáhl hodnoty -194 osob. Na růstu obyvatel Plzeňského kraje se podílelo migrační saldo, které činilo 4 050 osob.

V roce 2018 dosáhl v Plzeňském kraji relativní počet živě narozených dětí hodnoty 10,4. V porovnání s celorepublikovým průměrem byla tato hodnota nižší. Relativně nejvíce dětí se narodilo v okresech Plzeň-město (11,0), Tachov (10,5) a Rokycany (10,5). V počtu potratů na 100 narozených (27,3) zaujímá Plzeňský kraj páté nejnižší místo v ČR. Oproti loňskému roku se počet potratů na 100 narozených snížil o 5,5. V porovnání s ČR byla potratovost v Plzeňském kraji nižší. Na 100 narozených připadlo v Plzeňském kraji o 1,5 potratů méně než v ČR. Vyšší potratovosti v porovnání s krajským průměrem dosáhly okresy Klatovy (38,0), Domažlice (33,9).

V počtu sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu (5,2) byl Plzeňský kraj srovnatelný s celorepublikovým průměrem (5,1). Relativně nejvíce sňatků bylo uzavřeno v okresech Domažlice (5,6), Rokycany (5,4) a Tachov (5,4). Rozvodovost v Plzeňském kraji (2,4) byla srovnatelná s celorepublikovým průměrem (2,3). Relativně nejvíce manželství bylo rozvedeno v okresech Rokycany (2,7) a Plzeň-jih (2,6), nejméně v okresech Domažlice (2,2) a Klatovy (2,2).

V roce 2018 představoval podíl Plzeňského kraje na celkovém hrubém domácím produktu v běžných cenách 4,9 %. V přepočtu HDP na 1 obyvatele (449 822 Kč) se v porovnání s ostatními kraji umístil na pátém místě.

K významným potravinářským podnikům Plzeňského kraje patří: Plzeňský Prazdroj a.s. (založený v roce 1842) - největší český exportér piva, který se stal součástí mezinárodní skupiny Asahi Group Holdings Ltd (japonská pivovarnická společnost). Stock Plzeň a.s. - tradiční výrobce lihovin, v současné době největší výrobce lihovin v České republice a Bohemia Sekt Českomoravská vinařská a.s. ve Starém Plzenci - významný producent vín.

K významným průmyslovým odvětvím v regionu náleží strojírenství, které je spojováno především se jménem Škoda. Hlavním výrobním sortimentem jsou zařízení pro klasickou i jadernou energetiku a petrochemii, výrobky hutí a kováren, těžké obráběcí stroje, zařízení pro válcovny, zařízení pro zpracování cukrové třtiny, hydraulické a vulkanizační lisy, převodovky, kolejové dopravní

prostředky, trolejbusy, kompletní elektrické pohony, turbíny pro paroplynové cykly a odběrové parní turbíny. Rozvíjí se zde i vlastní výzkum a obchodní společnost. Dalšími důležitými průmyslovými podniky, které ovlivňují ekonomiku kraje, jsou: DIOSS Nýřany a.s. orientující se na výrobky z plechů a trubek, Okula Nýrsko a.s. zaměřená především na zpracování plastických hmot a LASSELSBERGER, s.r.o. reprezentující keramický průmysl.

Plzeňský kraj je díky své poloze přitažlivý pro zahraniční investory. Zahraničním investicím dominuje japonský závod Panasonic AVC Networks Czech s.r.o., který vyrábí panely s plochými zobrazovacími displeji. K významným zahraničním firmám se řadí firma VISHAY ELECTRONIC s.r.o. zabývající se výrobou elektronických součástek, BORGERS CS spol. s r.o. s výrobou tkanin a textilních podlahových krytin pro automobilový průmysl, MD ELEKTRONIK spol. s r.o. s výrobou kabelových propojek a Daikin Industries Czech Republic s.r.o. s výrobou tepelných čerpadel, klimatizační techniky a ventilačních systémů.

Ke zmírňování sociálně ekonomických rozdílů přispívá přeshraniční spolupráce se sousedním Bavorskem v rámci euroregionů. Evropský program podpory přeshraniční spolupráce využívají v Plzeňském kraji okresy Domažlice a Klatovy v euroregionu Šumava a okres Tachov v euroregionu Egreensis.

V roce 2017 bylo v Plzeňském kraji (podle pracovištní metody včetně podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců a podle předběžných údajů) zaměstnáno 221,8 tis. fyzických osob, což je 38,2 % z celkového počtu obyvatel v kraji. Průměrná hrubá měsíční mzda na fyzické osoby (podle předběžných údajů) činila 28 220 Kč a Plzeňský kraj se zařadil na 3. místo v ČR po Hl. městě Praze a Středočeském kraji. Průměrná mzda však byla v porovnání s celorepublikovým průměrem o 1,7 % nižší.

Podle registru ekonomických subjektů bylo k 31. 12. 2018 v Plzeňském kraji evidováno 147 014 ekonomických subjektů, z toho bylo nejvíce fyzických osob (78,5 %). Většina ekonomických subjektů kraje (37,6 %) má sídlo v okrese Plzeň-město. Výraznou úlohu v zaměstnanosti Plzeňského kraje sehrává 61 subjektů s 500 a více zaměstnanci, z toho 25 jich zaměstnává 1 000 a více pracovníků.

Mezi organizace s větším počtem zaměstnanců patří v Plzeňském kraji: LASSELSBERGER, s.r.o., VISHAY ELECTRONIC spol. s r.o., Statutární město Plzeň, IDEAL AUTOMOTIVE Bor, s.r.o., HP-Pelzer s.r.o., International Automotive Components Group s.r.o., Plzeňský Prazdroj, a.s., BORGERS CS spol. s r.o., Západočeská univerzita v Plzni, MD ELEKTRONIK spol. s r.o. a Fakultní nemocnice Plzeň.

V rámci ČR patří Plzeňský kraj k oblastem s nižším podílem nezaměstnaných. K 31. 12. 2018 bylo registrováno 9 009 uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce. V porovnání s ostatními kraji ČR zaujímá Plzeňský kraj s podílem nezaměstnaných 2,12 % druhé místo. Nejvyššího podílu nezaměstnaných dosahují okresy Tachov (2,86 %) a Rokycany (2,48 %), naopak nejnižší podíl nezaměstnanosti je zastoupen v okresech Plzeň-jih (1,71 %) a Plzeň-město (1,79 %).

K 31. 12. 2018 bylo v Plzeňském kraji 34 866 pracovních míst v evidenci úřadu práce, na jedno pracovní místo připadlo přibližně 0,3 uchazeče. Nejhorší stav byl zaznamenán v okrese Klatovy, zde bylo evidováno 0,6 uchazeče na jedno pracovní místo. Nezaměstnaní absolventi a mladiství představovali v Plzeňském kraji 4,5 % z celkového počtu uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce.

Ve zdravotnictví zabezpečuje lůžkovou péči v kraji síť 10 nemocnic s 3 321 lůžky (včetně ambulanci částí). Některé LDN se staly součástí nemocnic a nevykazují se jako samostatná zařízení. Síť předškolních a školských zařízení v kraji představuje 276 mateřských škol, 222 základních škol, 15 gymnázií a 44 oborů odborného vzdělání na středních školách bez nástavbového studia. Vysokoškolské vzdělání nabízí Západočeská univerzita ve svých 9 fakultách (ekonomické, pedagogické, filozofické, právní, aplikovaných věd, strojní, elektrotechnické, zdravotnických studií a designu a umění Ladislava Sutnara). Studenti mohou studovat na lékařské fakultě v Plzni, která patří pod Univerzitu Karlovu v Praze, dále v univerzitním středisku v Plzni, které patří pod Metropolitní univerzitu, o.p.s. v Praze, a v Klatovech, kde poskytuje vysokoškolské vzdělání provozně ekonomická fakulta, která je součástí České zemědělské univerzity v Praze.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek, zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest. K dalším často navštěvovaným místům patří Zoologická a botanická zahrada města Plzně a vrchy v okolí Plzně: Krkavec, Chlum a Sylván s rozhlednami.

Ke kulturním památkám kraje patří barokní zámek Manětín, klášterní konvent v Plasích (národní kulturní památka), zříceniny gotických hradů Radyně a Buben, renesanční zámek Kaceřov, zřícenina hradu Rabštejn nad Střelou, renesanční zámek Horšovský Týn, vodní hrad Švihov, zámek Kozel, barokní zámek Nebílovy, zámek Lužany, klášter v Kladrubech, hrad Kašperk, zřícenina gotického hradu Libštejn a mnoho dalších. Také Domažlice a jejich tradiční každoroční srpnové Chodské slavnosti přitahují pozornost mnoha návštěvníků.

Výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci nabízí Šumava díky svým četným turistickým i cykloturistickým stezkám. Pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. K rekreaci a zlepšení zdravotního stavu je možno využít pobytu v Konstantinových Lázních, které jsou zaměřeny na prevenci, léčbu a rehabilitaci kardiovaskulárních chorob, na léčení pohybového aparátu a dýchacího ústrojí. K dalším místům vhodným pro rekreaci v kraji patří přehradní nádrž Hracholusky a vodáky hojně využívaná řeka Berounka.